

Nr 181.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1938 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en central depå för blindas arbeten jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 276 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 31 mars 1938, föreslagit riksdagen att besluta om inrättandet i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet förordade grunder av en central depå för blindas arbeten.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 327, inom första kammaren av herr G. Strömberg *m. fl.* och den andra, nr 470, inom andra kammaren av herr G. Nilsson i Kristinehamn *m. fl.*,

dels ock en inom andra kammaren av herr A. Olsson väckt motion, nr 477.

I dessa motioner framställda yrkanden återgivas nedan efter redogörelse för Kungl. Maj:ts förslag.

Översikt av Kungl. Maj:ts förslag.

Kungl. Maj:ts förslag ansluter sig i allt väsentligt till ett av särskilt *tillkallade utredningsmän* den 9 oktober 1937 avgivet betänkande i ämnet (S. O. U. 1937: 34).

Efter redogörelse för de åtgärder, som redan vidtagits från det allmännas och enskilda organisationers sida till förmån för de blinda ävensom för de blindas nuvarande försörjningsmöjligheter, hava dessa utredningsmän som sin uppfattning framhållit, att utsikterna till ett förbättrande av de blindas förvärvsmöjligheter huvudsakligen inskränka sig till att genom lämpliga åtgärder söka främja avsättningen av de blindas alster. Såsom en väsentlig förutsättning härvid framstår enligt utredningsmännen ett ändamålsenligt ordnande av *m a t e r i a l a n s k a f f n i n g e n*. Till belysning av denna fråga, som sedan några år tillbaka på olika vägar förts framåt, hava utredningsmännen anfört bland annat:

Av det årliga anslag å 100,000 kr., som av statsmedel ställdes till De blindas förenings förfogande, användes en viss del till uppehållande av verksamheten vid en av föreningen anordnad materialdepå, varifrån de blinda hant-

verkarna ägde att under åtnjutande av fria frakter rekvirera arbetsmaterial. För år 1936 hade värdet av på detta sätt levererade råvaror uppgått till över 385.000 kr., vid vilken beräkning hänsyn dock tagits till leveranser i ej obetydlig omfattning till vissa verkstäder för blinda. Det för depåns verksamhet erforderliga förlagskapitalet utgjordes av en del av föreningens egna tillgångar.

Vidare vore sedan lång tid tillbaka med hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män förenad en liknande depå, där blinda hantverkare likaledes utan särskilda fraktkostnader och till ungefärliga självkostnadspriser kunde erhålla arbetsmaterial samt arbetsverktyg. Under verksamhetsåret 1935/1936 hade från denna depå försålts material för över 85,500 kr. Ett särskilt förlagskapital stode jämväl till denna depås förfogande och för driftkostnadernas bestridande lämnades av statsmedel ett årligt anslag. Depån vore inrymd i hantverksskolans lokaler och stode under skolstyrelsens ledning. För möjliggörande av de fria frakterna tilldelades hantverksskolan årligen ett särskilt anslag, vilket för budgetåret 1936/1937 utgått med 4,000 kr.

Från nu nämnda materialdepåer utlämnades i regel endast material för tillverkning av borst- och korgvaror. För tillgodoseende av motsvarande behov för de blinda kvinnornas del hade därför för två år sedan genom föranstaltande av blindinstitutets direktion upprättats en särskild materialdepå i Stockholm.

Utredningsmännen föreslå för sin del, att uppgiften att anskaffa råvaror åt de blinda hantverkarna anförtros en för hela landet gemensam organisation, detta ej minst med tanke på möjligheten att genom avsevärda inköp uppnå billigare råvarupriser. Därvid skulle verksamheten vid depån i Kristinehamn nedläggas. För en sådan åtgärd talar enligt utredningsmännens uppfattning även det förhållandet, att kostnaderna för varutransporterna med hänsyn till depåns tämligen ofördelaktiga läge i allmänhet visat sig bliva förhållandevis höga.

Vid sidan av en rationellt ordnad materialanskaffning finna utredningsmännen en efter enhetliga linjer uppbyggd försäljningsorganisation nödvändig, därest en ökad avsättning av de blindas alster skall kunna uppnås. Utredningsmännen förbise härvid icke, att den på detta område av framför allt Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd och de därtill anslutna länsorganisationerna utövade verksamheten måste betecknas såsom mycket betydelsefull. Berörda försäljningsverksamhet skulle närmast avse den produktion, som icke genom den blindes egen försorg eller organisationernas förmedling funne köpare.

Enligt utredningsmännens förmenande tala vidare alla skäl för att de anstalter, som genom statsmakternas initiativ träffas för upphjälpande av de blindas förvärvsmöjligheter, gives en så enhetlig form som möjligt. De sakkunniga föreslå därför, att genom statens försorg upprättas en central material- och försäljningsdepå med förläggning till Tomtebodas blindinstitut invid Stockholm. Därest mindre materialupplag samt möjligheter till särskild uppsamling av blindarbeten efter verksamhetens igångsättande skulle visa sig behövliga i vissa delar av landet, böra åtgärder av ledningen för den centrala depån kunna vidtagas för upprättande i exempelvis Malmö, Göteborg och Sundsvall av sådana upplag och uppsamlingsställen.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande har byggnadsstyrelsen i samråd med utredningsmännen upprättat preliminära ritningar och kostnadsberäkningar för en depåbyggnad av nu ifrågasatt slag. I enlighet med byggnadsstyrelsens i september 1937 verkställda beräkningar skulle *u p p f ö r a n d e t* av en sådan byggnad medföra följande kostnader:

	Kronor
Byggnadsarbeten	195,000
Värme-, vatten- och sanitetstekniska installationer jämte utvändiga ledningar	32,000
Elektriska ledningar och elektrisk hiss	17,000
Yttre arbeten å tomtområdet	8,000
Virkeslada, 8 × 10 m	6,000
Ritningar, kontroll och oförutsedda utgifter	27,000
	<hr/> Kronor 285,000.

Till inköp av inventarier m. m. hava utredningsmännen härutöver beräknat omkring 50,000 kronor.

För ernående av förmånliga materialpriser förordas, att depåns ledning tillförsäkras möjlighet att mot kontant likvid införskaffa råvaror i större partier. För sådant ändamål och med hänsyn till önskvärdheten av att blinda hantverkare vid leverans till depån erhålla omedelbar betalning anse utredningsmännen, att ett relativt stort *f ö r l a g s k a p i t a l* bör ställas till ledningens förfogande, förslagsvis 250,000 kronor, varav 100,000 kronor skulle användas för den med försäljningen av färdiga arbeten avsedda verksamheten.

Vid ett nedläggande av depån i Kristinehamn anses det för dess verksamhet hittills nyttjade förlagskapitalet till största delen — förslagsvis 55,000 kronor — kunna ställas till centraldepåns förfogande, medan återstoden alltså skulle vara tillgänglig för hantverksskolans eget behov. Vidare komme under samma förutsättning att frigöras det förlagskapital å 10,000 kronor, som för närvarande stode till förfogande för materialdepån för blinda kvinnor. Direktionen för blindinstitutet, Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd för de blinda och De blindas förening hade tillika förklarat sig villiga att för ändamålet ställa ett belopp av vardera 20,000 kronor till förfogande. Återstoden av den erforderliga summan eller 125,000 kronor skulle disponeras av statsmedel.

Vad härefter angår *c e n t r a l d e p å n s o r g a n i s a t i o n*, föreslå utredningsmännen, att i spetsen för företaget ställes en styrelse om förslagsvis fem ledamöter jämte lika många suppleanter, av vilka Kungl. Maj:t skulle utse två ledamöter — därav en ordförande — med suppleanter samt direktionen för blindinstitutet, Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd och De blindas förening vardera en ledamot jämte suppleant. Med hänsyn till den ifrågasatta verksamhetens affärsmässiga karaktär hava utredningsmännen vidare funnit övervägande skäl tala för, att företaget gives formen av aktiebolag.

Den centrala depåns personalbehov samt inkomster och utgifter hava utredningsmännen uppskattat sålunda:

I. Utgiftsstat.

Avlöningar.	Kronor
En föreståndare för samtliga avdelningar	8,400
En resande för försäljningsavdelningen	6,000
En lagerföreståndare å materialavdelningen	4,800
En lagerföreståndare å avdelningen för färdiga arbeten	4,800
En föreståndarinna å avdelningen för kvinnliga arbeten....	4,800
Två lagerarbetare å materialavdelningen å 3,000	6,000
En lagerarbetare å försäljningsavdelningen för färdiga arbeten	3,000
Ett lagerbiträde å avdelningen för kvinnliga arbeten	2,400
En kassör tillika bokförare	5,400
Tre kontorsbiträden å 2,700	8,100
Kassakontrollant, siffergranskare, revisorer	1,500
En chaufför	3,900
Kontorsbud och erforderlig extra arbetskraft	<u>1,500</u>
	60,600

O m k o s t n a d e r.

Fria frakter till blinda hantverkare	20,000
Borstträtillverkningen	3,000
Bilens konto	2,500
Värme	1,500
Belysning	1,000
Porton	1,200
Telefoner	1,500
Städning och renhållning	1,200
Kontorsmateriell	1,000
Försäkringar	700
Diverse omkostnader	<u>800</u>
	34,400

Summa utgifter 95,000

II. Inkomststat.

Beräknad 5 % provisionsvinst å försålt arbetsmaterial till ett belopp av 500,000 kr.	25,000
Tillskott av statsmedel	<u>70,000</u>

Summa inkomster 95,000.

I syfte att ytterligare förbättra avsättningen av blindas alster föreslå utredningsmännen, att ett belopp av 50,000 kronor ställes till centraldepåns förfogande att användas i prisutjämnande syfte. Vidare föreslå utredningsmännen, att borst- och korgtillverkningen nedlägges vid såväl fängelser som statens sinnessjukhus, vanföreanstalter samt anstalter för bildbara sinnesslöa och epileptiker, ävensom att vissa åtgärder vidtagas för ökad användning av blindas arbeten såsom vinster i varulotterierna.

Över betänkandet i denna del hava *yttranden* avgivits av statskontoret, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, lantbruksstyrelsen, skolöverstyrelsen, direktionen över institutet och förskolan för blinda, styrelsen för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män, styrelsen för hantverksskolan i

Växjö för blinda kvinnor, Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd för de blinda samt styrelsen för De blindas förening.

Förslaget angående en central depå för blindas arbeten har i princip ej rönt erinran från någon av de hörda myndigheterna eller samman slutningarna med undantag av *styrelsen för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda*. Sistnämnda styrelse yttrar bland annat:

Ett nedläggande av den vid skolan befintliga materialdepån med därav följande stängning av skolans butik skulle försätta hantverksskolan i Kristinehamn i ett mycket bekymmersamt läge, enär de arbeten, som förfärdigades vid skolan, då komme att i stora mängder lagras år från år. Så som materialdepån i Kristinehamn utvecklat sig, vore den nu väl inarbetad. Fraktagifterna för varutransporterna ställde sig icke dyrare till Kristinehamn än till Göteborg. Försäljningen av färdiga arbeten hade under budgetåret 1936/1937 uppgått till över 20,000 kronor, därav till förutvarande och nuvarande elever bortåt 17,000 kronor, eller omkring 80 %. Den nuvarande materialanskaffningen åt de blinda hantverkarna vore fullt tillfredsställande och skillnaden i inköpspris vid ett genomförande av centraldepån syntes bli ganska ringa. Styrelsen hyste den uppfattningen, att, trots det i prisutjämnande syfte föreslagna anslaget å 50,000 kronor per år, stora svårigheter komme att möta vid försäljningen av de betydande lager, som ovillkorligen komme att hopas vid centraldepån. Det måste därför anses otillräckligt med en enda försäljare. Det syntes styrelsen kunna ifrågasättas, huruvida icke av detta och andra skäl, däribland den föreslagna depåns förläggning till dyrort, de allmänna omkostnaderna för centraldepån komme att ställa sig jämförelsevis höga.

Beträffande innehållet i yttrandena i övrigt får utskottet hänvisa till propositionen sid. 24—27.

Departementschefen har för egen del anført.

Oaktat de åtgärder av olika slag, som såväl från det allmännas sida som av enskilda föreningar hittills vidtagits för att bispringa de blinda i deras förvärvsverksamhet, har den blinde i regel alltså att kämpa med synnerligen stora svårigheter i sin strävan att försörja sig genom eget arbete. Väl är det sant, att blindhetsersättningen i sin mån bidragit till en viss utjämning av skillnaden mellan de seendes och de blindas levnadsvillkor. Även bortsett från den omständigheten, att — såsom i utredningen jämväl framhållits — den vidtagna höjningen av folkpensionerna relativt sett minskat betydelsen av blindhetsersättningen, synes det emellertid vara ställt utom tvivel, att ytterligare åtgärder av praktisk innebörd måste av statsmakterna tagas under allvarligt övervägande, därest de blinda yrkesutövarna skola åga möjligheter att på ett bättre sätt än vad nu är fallet hävda sig i konkurrensen med de seende.

Den av utredningen verkställda undersökningen, varigenom den blinda arbetskraftens sysselsättningssvårigheter och låga arbetsförtjänster fastslagits, utgör sålunda endast en bekräftelse av redan kända förhållanden. Likvisst torde emellertid undersökningresultatet giva ytterligare stöd åt de framställningar i ämnet, som närmast föregingo beslutet om utredningens igångsättande.

Lika med utredningsmännen anser jag, att en förbättring av förvärvsmöjligheterna för de blindas del främst bör sökas i en mera ordnad avsättning av de blinda hantverkarnas alster, även om vid sidan härav oav-

lätlig uppmärksamhet bör ägnas frågan om utfinnandet av nya verksamhetsområden för den blinda arbetskraften.

Utredningsmännens förslag om en central depå för såväl tillhandahållande åt de blinda hantverkarna av arbetsmaterial som avyttring till allmänna och enskilda förbrukare av överskottsproduktionen av hantverkarnas alster anser jag mig även kunna i princip tillstyrka. De erinringar från styrelsen för Kristinehamnsskolan, som riktats mot utredningsförslaget i denna del, har jag i likhet med skolöverstyrelsen ej funnit övertygande.

Mot den ifrågasatta verksamhetens förläggning till Tomtebodaoområdet samt byggnadsstyrelsens förslag till uppförande därstädes av en nybyggnad jämte virkeslada för depåns räkning hava invändningar icke framkommit vid remissbehandlingen. Ej heller har jag för egen del någon erinran att göra i dessa delar. De beräknade kostnaderna för nämnda byggnadsarbeten — 285,000 kronor — finner jag skäliga.

Medel till bestridande av förenämnda byggnadskostnader synas böra upptagas under femte huvudtiteln å beredskapsstaten för nästa budgetår.

Enligt utredningsmännens förslag skulle förutom nu nämnda kostnader bliva nödvändigt att räkna med ett belopp av 50,000 kronor för inköp av inventarier m. m., varjämte komme att behöva disponeras 125,000 kronor såsom bidrag till rörelsens förlagskapital. Vidare skulle det årliga tillskottet av statsmedel för möjliggörande av depåns drift enligt förslaget kunna beräknas till 70,000 kronor. Det samtidiga nedläggandet av de nuvarande båda materialdepåerna komme emellertid enligt utredningsmännen att medföra en besparing av i runt tal 46,000 kronor, varigenom den faktiska kostnadsökningen skulle begränsas till 24,000 kronor för år.

Då, enligt vad jag framhållit, man under alla förhållanden ej torde böra räkna med ett igångsättande av depåns verksamhet förrän efter ingången av budgetåret 1939/1940, synes med prövningen av förslaget såväl i fråga om depåns organisation och verksamhetsformer som andra kostnader än utgifterna för depåbyggnadernas uppförande lämpligen kunna tills vidare anstå. Efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet har jag emellertid funnit utredningsmännens förslag jämväl i dessa delar i huvudsak välbetänkt. I nu förevarande sammanhang torde riksdagen böra sättas i tillfälle att pröva frågan om inrättande av en central depå för blindas arbeten. Jag förordar, att förslag i sådant avseende förelägges riksdagen. Till spörsmålet om anvisande å beredskapsstat av medel för byggnadsarbetenas utförande återkommer jag i annat sammanhang.

Motionsvis framställda yrkanden.

I förenämnda *motioner I: 327 och II: 470* hemställas, att riksdagen, därest inrättandet av en central depå för blindas arbeten beslutas, måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om ytterligare utredning av spörsmålet, till vilken ort denna depå ur olika synpunkter lämpligen bör förläggas, samt att för nästa års riksdag framläggas förslag härom.

I *motionen II: 477* hemställas vidare,

att skolans i Kristinehamn depå tills vidare må fortsätta sin verksamhet, att, utöver det äskade anslaget av 50,000 kronor till prisutjämningsbidrag, beviljas ett årligt anslag av 25,000 kronor att ställas till det nya företagens förfogande för rabatt å råmaterialerna till de blinda,

att den beräknade handelsvinsten på fem procent bortfaller och att den del av företagets driftskostnader, som denna skulle ha täckt, bestrides av statsmedel,

att ett årligt anslag av 25,000 kronor ställes till företagets förfogande jämte ett engångsanslag av 50,000 kronor för förbättring av de blindas kvinnornas arbetsmöjligheter samt

att den föreslagna depåstyrelsen utökas med två av De blindas förening utsedda ledamöter.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för ifrågavarande yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna I: 327 och II: 477.

I likhet med departementschefen finner utskottet särskilda åtgärder påkallade för att bereda de blindas yrkesutövarna ett mera verksamt stöd i deras strävan till självförsörjning än vad för närvarande är fallet. Utskottet delar ock departementschefens uppfattning, att för ändamålet en viss centralisering bör ske av såväl materialanskaffningen som försäljningen av de blindas alster. Däremot har utskottet med hänsyn till vad i motionerna I: 327 och II: 470 anförts icke kunnat undgå att, särskilt ur kostnadssynpunkt, hysa vissa betänkligheter beträffande förläggningen av den planerade centraldepån. Efter ingående prövning har utskottet dock funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i denna del och alltså förorda, att depån förläggas i anslutning till Tomtebodas blindinstitut i Solna socken.

Utskottet.

Utskottet har emellertid ansett sig böra härvid förutsätta, att en omprövning sker rörande möjligheterna att, vid nämnda förläggning, nedbringa de relativt betydande kostnader, som centraldepåns uppförande och drift beräknas medföra. Såsom ett led härutinnan torde bland annat böra undersökas, huruvida icke den nuvarande materialdepån vid hantverksskolan i Kristinehamn och eventuellt även andra depåer låta sig med fördel utnyttjas som filialer till centraldepån, för vilkas drift i så fall vederbörande länsnämnders intresse och offervilja skulle tagas i anspråk. Då departementschefen räknat med att centraldepån icke skall träda i verksamhet under nästa budgetår, lär ett förnyat övervägande i nu berörda hänseende icke behöva medföra någon nämnvärd olägenhet.

De i motionen II: 477 framförda uppslagen i syfte att ytterligare underlätta försäljningen av de blindas alster synas lämpligen kunna beaktas i samband med den definitiva prövning av depåns organisation och verksamhetsformer m. m., som departementschefen förutsatt skola komma till stånd.

Under åberopande härav får utskottet hemställa,

- a) att riksdagen må besluta om inrättande av en central depå för blindas arbeten i huvudsaklig överensstämmelse med i statrådsprotokollet över socialärenden den 31 mars 1938 angivna grunder;

b) att herrar Strömbergs m. fl. och Nilssons i Kristinehamn m. fl. samt herr Olssons förenämnda motioner (I: 327, II: 470 och II: 477) må anses besvarade genom vad utskottet anfört.

Stockholm den 27 maj 1938.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Nilsson i Gränebo, Johansson i Fredrikslund, Nilsson i Malmö, Svensson i Kompersmåla, Hansén, Asplund, Bergström, Nilsson i Landeryd, Gustafsson i Benestad, Andrén, Ström i Lidköping och Magnusson i Kalmar; samt

från andra kammaren: herrar Råstock, Jansson i Falun, Magnusson i Skövde, Strindlund, Eriksson i Stockholm, Jeppsson, Persson i Falla, Svensson, Andersson i Prästbol, Ward, Lindberg i Umeå och Isacson.